

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

10. Quid sit verbum mentis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

necessario habet semper coniunctum secum in suo subiecto. Effectus autem primarius primo modo intellectio- nis, de quo agimus, est determinatio illa formalis poten- tiæ, per quam fit, ut potentia intelligat : & hic effectus non semper concomitatur intellectio- nem, sed solum- modo quando est in intellectu : imo fortassis impediri potest etiam, cum intellectio esset in ipso intellectui, ut si esset nimium occupatus per alias intellectio- nes : de quo tamen non mihi constat quidpiam certi. Effectus primarius secundo modo intellectio- nis, & cuiusvis alterius formæ, est communicatio sui ipsius, seu ipsamet for- ma communicata subiecto inhæsitæ aut informativæ, aut unitivæ, quomodo- cumque ; unde nequit intellectio in illo subiecto esse sine hoc effectu. Per quæ facile res- ponderetur ad confirmationes prædicti fundamenti.

Ad primam enim confirmationem, nego maiorem pro secunda parte ; nam intelligere non est habere intelle- ctionem quomodocumque, sed potius percipere per intel- lectionem.

Ad secundam confirmationem, nego consequentiam : & ratio est, quia esse album nihil aliud est, quam habere al- bedinem, sed esse intelligens non est habere intellectio- nem, sed percipere per intellectio- nem habitam, quod nequit convenire nisi potentia intellectivæ. Et propter similem rationem nego sequelam tertiæ confirmationis.

Ad quartam confirmationem, concedo maiorem totam, & nego minorem ; quia facit intellectum percipientem, non vero faceret lapidem percipientem.

Ad quintam confirmationem, nego maiorem, quia nihil potest intelligere quod non potest percipere per intel- lectionem, & nihil potest percipere per ipsam, quod non sit intellectuum in actu primo, ut supra ostensum est : unde cum lapis non sit sic intellectivus, sequitur quod non possit intelligere, quamvis haberet intellectio- nem.

QVÆSTIO X.

Quid sit verbum mentis.

91. **A** Liquid, quod est in mente seu intellectu nostro, dum intelligimus, esse verbum & expresse asse- ritur à S. Augustino, & admittitur à Doctoribus commu- niter, saltem aliquando aliquid tale reperiri in intelle- ctu. Sed in controuersia est, ex pluribus, quæ reperiuntur in intellectu, dum intelligit, quidnam dicendum sit ver- bum formaliter, v. g. an actio de prædicamento Actio- nis, per quam intellectus producit qualitatem intelle- ctionis : an vero ipsa qualitas intellectio- nis, an utrumque simul : an vero detur aliquid aliud præter illa, quod sit verbum, & deinde an in omni casu, quoties intellectus intelligit, habeat verbum in se productum.

Complutenses disp. 21. q. 3. existimant verbum mentis esse qualitatem realiter distinctam à qualitate intelle- ctionis. Quam sententiam tribuunt D. Thom. 4. contra gentes c. 11. & Caietano, Nauarro, Torri, Cano, aliisque 1. p. q. 27. Deinde n. 78. tenent in intellectu Beati intelligen- tis intuitivæ Deum, non produci verbum ; sed bene in omni alia intellectio- ne præter beatam. Et pro hoc etiam D. Thomam, & plures Thomistas citant.

CONCLUSIO I.

92. Per intellectio- nem non produ- citur alia qualitas distin- cta à qualitate illa, in qua supra posuimus intellectio- nem con- sistere. Hæc est communissima contra Complutenses, & quos pro se citant.

Probatur conclusio facile ex dictis, quia eo ipso quo ha- bet intellectus intellectio- nem, quæ non sit præsertim actio de prædicamento Actio- nis, sed qualitas absoluta, quamvis nulla alia qualitas per ipsam produceretur, intel- lectus intelligeret : ergo chimericum est asserere ne- cessitatem alterius qualitatis.

Probatur antecedens, quia haberet omnia quæ essent necessaria ut diceretur intelligere, haberet enim intelle- ctionem, & speciem impressam, & obiectum sufficienter applicatum : sed nihil aliud requiritur : ergo.

Confirmatur efficaciter, si esset necessitas speciei ex- pressæ productæ per qualitatem intellectio- nis, maximè ut haberetur aliquid, quod terminaret intellectio- nem, in casu quo obiectum esset realiter absens, aut materia-

le, ac propterea improporcionatum secundum se ad ter- minandam intellectio- nem : sed vel non requiritur ali- quid quod terminet intellectio- nem realiter, vel certe sufficit ad terminandam ipsam, species impressa, in qua tam bene potest representari obiectum, supposita intel- lectione, quam potest representari in specie expressa : ergo superflue ponitur species expressa producta per qualitatem intellectio- nis.

Probatur secundo : ipsamet intellectio seu noticia genita, est verbum mentale, aut saltem species expressa & simi- litudo formalis obiecti : ergo præter eam non requiritur vnquam alia species expressa, aut verbum mentale. Con- sequentiam admittent sine dubio aduersarij, ne cogantur admittere, duo verba eiusdem obiecti simul requiri ad eius intellectio- nem.

Probatur antecedens, tum quia est representatio for- malis obiecti, tum quia ratione eius sumus similes obiecto, unde in patria ubi habebimus cognitionem intuiti- uam Dei, nec produceretur aliud verbum distinctum à co- gnitione secundum aduersarios, erimus tamen similes Deo ratione visionis beatæ, iuxta illud 2. Ioann. 3. Cum apparuerit, similes eius erimus, quia videbimus eum sicuti est.

93. **Obijcies.** Verbum mentale est obiectum internum intellectio- nis, supplens locum obiecti quantum ad ter- minandam intellectio- nem, quando obiectum aut est absens, secundum esse reale suum, aut est materiale : ergo distinguitur realiter ab intellectio- ne ; neque enim hæc terminari potest ad se ipsam.

Probant antecedens Complutenses, primo variis autho- ritatibus D. Thomæ.

Probant secundo, quia proprium est intellectus trahere ad se obiectum, & proprium est obiecti, & mouere ad intellectio- nem, & terminare illam : ergo secundum utra- que rationem, & ut terminatiuum, & ut motiuum debet trahi ab intellectu, quoties ipsummet obiectum non est per se unitum illi, aut sufficienter proportionatum : sed per speciem intelligibilem distinctam ab intellectu trahitur, ut motiuum, & ut sic solum trahitur per eam : ergo debet per aliam speciem expressam distinctam à cognitione trahi ut terminatiuum.

Respondetur facile, negando antecedens, & ad primam probationem ex D. Thomæ facile esset autoritates expli- care contra Complutenses, si iis moueremur. Ad secundam vero probationem transeat antecedens, & consequentia prima, & concedo subsumptum pro prima parte, nego vero ipsum pro secunda parte simul cum consequentia. Itaque, ut dixi antea, si requiritur ad intelligendum ob- iectum, ut secundum suum esse reale, aut secundum esse intentionale, quod habet in aliqua qualitate intellectu- nis, reperiatur intra intellectum, profecto nihil prorsus impedit quo minus sit intra intellectum secundum esse intentionale, per hoc quod species intelligibilis impres- sa ipsi sit intra intellectum : quemadmodum enim ipsi obiectum, si esset realiter unitum intellectui, secundum aduersarios, posset & mouere ad intellectio- nem intuiti- uam, & terminare intellectio- nem intuitiuam sui : ita etiã posset species impressa eius & mouere ad intellectu- nem, & terminare intellectio- nem ea ratione, qua posset species expressa id facere.

CONCLUSIO II.

94. Quotiescumque intellectus intelligit per intellectio- nem à se productam, habet in se verbum productum. Hæc est con- clusio Scoti 1. d. 2. q. 7. num. 17. & d. 27. q. 3. num. 13. quem sequuntur præter Porri- lionum, Vigerium, Scoti- stas, Suarez 1. p. tract. 1. lib. 2. cap. 11. Molina 1. p. q. 27. art. 1. Vasq. q. 12. art. 2. Ruini & Comimbrensi, hic, contra Complutenses supra, & etiam ex Scotistis Radam con- trouersia 10. art. 2. & Smising, disp. 6. num. 246. qui tenent non formari verbum à Beato, sed ex longe diuerso prin- cipio ab eo, quo mouentur Complutenses ; hi enim mo- uentur ex eo quod putent verbum esse qualitatem pro- ductam per intellectio- nem, & immediatè terminantem intellectio- nem ; unde quia Deus se ipso est summè in- telligibilis, & sufficienter applicatus seipso terminat intellectio-

Per intel- lectionem non produ- citur alia qualitas.

Quoties intel- lectus pro- ducit intel- lectionem non produ- cit verbum.

intellectionem beatificam immediate, & consequenter superfluit qualitas illa alia, quæ produceretur per intellectionem ad eam terminandam. *Scoti* vero prædicti non putant talem qualitatem intellectione productam unquam dari, sed propterea dicunt in intellectu beato non produci verbum, quia nihil producitur in ipso, quod sit verbum, præter ipsammet visionem beatificam; hæc autem non potest esse verbum, quia scilicet non producitur naturaliter, nec prout naturaliter opponitur supernaturali productioni, cum visio sit supernaturalis, & consequenter non nisi supernaturaliter producibilis; & consequenter non nisi supernaturaliter producibilis; nec prout opponitur libero, quia illa visio producitur per concursum effectuum, non ipsius essentia diuinæ visæ, quæ nihil ad extra realiter producit, sed voluntatis, quæ nihil facit ad extra nisi libere.

95. Probatur conclusio primò auctoritate *S. Augustini* 14. *Trinit.* 17. dicentis: Cum videbimus Deum sicut est, tunc verbum nostrum non erit perfectum. Ergo tum habebimus verbum, quod est intentum.

Respondet Smising illum locum intelligendum non de verbo, quo videtur Deus, sed de verbo, quo in Deo videtur alia distincta à Deo. Sed contra, quia quamuis posset admittere illam explicationem iste locus, tamen facilius & proprius intelligitur de verbo, quo videtur ipse Deus: ergo cum non sit ratio vrgens ad intelligendum illum alio modo, sic potius debet intelligi.

Confirmatur, quia ratio ob quam *Smising* tenet visionem beatam non esse verbum, quia scilicet non producitur naturaliter, currit etiam de aliis visionibus, quæ habentur de creaturis in verbo: ergo si ea non obstante cognitiones aliarum creaturarum sunt verba, secundum *Augustinum*, etiam visio beatifica erit verbum secundum eundem.

Probatur secundo ex eodem *Aug.* 1. *Trinit.* 10. ubi ait. Formata cogitatio de re, quam scimus, verbum est: sed quotiescumque intelligimus habemus cogitationem in nobis formatam; ergo toties habemus verbum secundum *Augustinum*.

96. Probatur tertio contra *Complutenses* quia si aliquando non producitur verbum, maxime quia verbum non est ipsa intellectio producta ab intellectu, sed qualitas alia requisita ad terminandam intellectionem quando obiectum ipsum non est seipso sufficienter terminatum ipsius, ut patet ex dictis supra, dum proponebatur ipsorum sententia: sed hoc est falsum, ut patet ex prima conclusione; ergo semper producitur verbum quando intellectus producit cognitionem in se.

Probatur quarto contra *Scotistas*, quia si aliquid impediret, maxime quia visio beatifica non producitur naturaliter; sed producitur naturaliter ex parte intellectus, quatenus naturale opponitur libero, & producitur etiam naturaliter ex parte ipsius ut illustrati lumine gloriæ, adeo, ut esset miraculum si non conferretur ipsi, non minus quam esset miraculum, si Deus non concurreret cum igne applicato ad comburendum. Probatur etiam quoad tertiam, & quartam partem, quia gratis, & absque fundamento id requireretur.

Probatur idem antecedens pro secunda parte, quia visio beatifica est connaturalis intellectui illustrato lumine gloriæ, adeo, ut esset miraculum si non conferretur ipsi, non minus quam esset miraculum, si Deus non concurreret cum igne applicato ad comburendum. Probatur etiam quoad tertiam, & quartam partem, quia gratis, & absque fundamento id requireretur.

Confirmatur, D. Virgo absolute loquendo dicitur naturaliter generasse filium, prout naturale opponitur libero, quamuis non generauerit, nisi concurrente Deo cōcursu particulari libero: ergo intellectus absolute debet dici naturaliter producere visionem beatificam, prout naturale opponitur libero, quamuis non producat ipsam, nisi concurrente libere Deo per concursum specialem. Sed non requiritur alia productio naturalis non libera ad verbum,

quæ quæ posset dici simpliciter naturalis, prout opponitur naturale libero, ergo defectu huiusmodi naturalitatis in productione visionis non habetur quod non sit verbum.

Confirmatur secundo, non magis impedit concursus supernaturalis ac liber productionem verbi, quam generationem filij; sed non impedit generationem filij, ut patet in D. Virgine, quæ non obstante quod non produxerit humanitatem Christi, nisi concurrente Spiritu sancto libere & supernaturaliter, vere tamen generavit illum, tamquam verum filium suum, ergo non obstante tali concursu intellectus posset vere & proprie producere verbum. Per hoc solum manet fundamentum *Scotistarum* quantum est ex parte rationis.

Obijciunt pro ipsis auctoritatem *Scoti* quodl. 15. ubi fuisse probare videtur visionem beatificam non esse verbum.

98. *Respondeo*, cum non asserere hoc absolute, sed probabiliter disserere illam quæstionem pro vtraque parte: in locis autem citatis pro conclusione absolute videtur tenere nostram sententiam.

Obijciunt pro *Complutensibus*: quia verbum est eiusdem naturæ cum obiecto in esse representatio & cognoscibili: sed repugnat aliquid creatum esse eiusdem naturæ etiam in tali esse cum Deo: ergo repugnat verbum ipsius produci.

Confirmant, quia intellectio est qualitas valde actualis ac perfecta non indigens termino per illam producta, tanquam fulcimento & sustentaculo, sed solum, vel quia obiectum non est secundum se intra intellectum, vel non est intra illum cum sufficienti immaterialitate & actualitate, ut possit secundum se immediate terminare intellectionem: sed Deus est secundum se sufficienter intra intellectum intelligentem illum beatifice cum sufficienti immaterialitate & actualitate: ergo visio beatifica non indiget verbo per eam producta.

Respondeo Verbum non indigere esse eiusdem naturæ cum obiecto magis quam ipsamet intellectio; unde vel maior obiectionis est falsa, vel minor.

Ad confirmationem respondeo totum discursum supponere doctrinam falsam, quod verbum sit qualitas distincta à qualitate intellectionis; unde est de subiecto non supponente, nec propterea indiget alia solutione.

CONCLUSIO III.

99. Verbum creatum est ipsamet qualitas expressa cognitio. Verbum est ipsamet intellectionis, quæ formatur in nobis: nec de ratione formati ipsius est quod producatur ab intellectu.

Probatur prima pars auctoritate *Augustini*, ubi dicit formatam cogitationem ab ea re quam scimus, esse verbum.

Probatur secundo quia verbum est illud, quo intelligimus obiectum, ad hoc enim requiritur, sed illud est intellectio: ergo. *Confirmatur*, quia nihil aliud est ex omnibus, quæ sunt in intellectu, dum intelligit, quod potius debeat dici verbum, quam illa intellectio: ergo.

Probatur secunda pars, quia in descriptione verbi assignata ab *Augustino*, non ponitur quod produci debeat ab intellectu: ergo ex illa descriptione non habetur quod productio talis sit de ratione essentiali ipsius, nec aliunde id sufficienter colligitur: ergo.

Confirmatur, quia quamuis verbum creatum semper de facto producatur ab intellectu, tamen non inde sequitur quod illa productio sit de ratione formali ipsius: sicut quamuis intellectio creata semper producatur ab intellectu, ipsa tamen productio non est de intrinseca ratione eius ut patet ex dictis.

Confirmatur secundo, quia omnino gratis requireretur ad rationem verbi mentalis creati requisiti ad intelligendum quod producatur ab intelligente, & gratis dicendum quod si intelligeret intellectus obiectum per intellectionem à solo Deo in ipso productam, non haberet verbum tam perfectum, quam si ipsemet eam produceret.

100. Dico: verbum debet esse proles intelligentis, sed si non produceretur ab intelligente, non esset proles ipsius: ergo.

A a a a

Respondeo

Respondeo distinguendo maiorem: connaturaliter loquendo; hoc est sic, quod connaturaliter exigit esse proles ipsius, concedo maiorem; sic ut necessario debeat esse actualiter proles ipsius, nego maiorem; & similiter distincta minori, nego consequentiam.

Respondeo secundo distinguendo etiam, sed alio modo maiorem: accidentaliter, hoc est ex eo, quod intellectus habeat virtutem ipsum producendi, & semper sufficienter applicatur ad ipsius productionem, concedo maiorem, essentialiter, ita ut si intellectus non haberet talem virtutem, intellectio propterea desineret esse verbum, nego maiorem.

101. *Obicies primo* Scotum, qui in 1. dist. 27. q. 3. ponit in descriptione Verbi, quod sit actus intelligentie productus à memoria fecunda; ergo illa productio spectat ad rationem formalem ipsius.

Respondeo negando consequentiam: sæpe enim ponuntur in descriptionibus conditiones aliquæ, quæ non sunt essentielles, præsertim si connaturaliter competant rei descriptæ: & certe in illa ipsa descriptione Scotus addit aliam similem particulam, nempe quod sit representans Verbum diuinum; manifestum autem est hoc non esse essentialiter verbo nostro, quia possumus ipsum intelligere absque eo, quod intelligamus quod habeat talem vim representandi, & absque eo quod cognoscamus Verbum diuinum vlla ratione; imo si per impossibile non esset Verbum diuinum, non propterea desineret intellectio obiecti esse verbum.

Obicies secundo secundum Scotum 1. dist. 27. quest. n. 21. Filius, & verbum per se significant eandem relationem licet connotent diuersa: sed filius essentialiter dicit relationem producti ad illum, cuius dicitur filius: ergo verbum debet dicere talem relationem ad intellectum, cuius dicitur verbum.

Respondeo distinguendo antecedens: Verbum æternum ac increatum, concedo; verbum creatum, nego; alias verbum creatum esse filius.

Et si quæras, cur Verbum diuinum dicat per se relationem vllam, si creatum non dicat.

Respondeo, quia verbum debet esse quid realiter distinctum ab eo, cuius est verbum, & propterea intellectio essentialis non habet rationem verbi proprie loquendo; non habet autem Verbum diuinum esse distinctum à Patre, cuius est verbum, nisi per relationem aliquam, & quia non est alia relatio, per quam distingueretur, præter generationem passiuam, quæ est filiatio ipsius, Verbum diuinum non solum dicit relationem ad Patrem, sed etiã eandem ipsam relationem, quam dicit ut filius, Verbum autem creatum habet ex natura sua distingui ab intellectu, & consequenter non necessario dicit relationem vllam essentialiter ad hoc, ut habeat rationem verbi.

Dico: verbum & proles, seu partus mentis idem sunt: sed proles, & partus, ut sic, dicunt relationem producti ad intellectum, vnde intellectio producta à Deo solo in intellectu non esset, nec proles, nec partus: ergo verbum etiam debet dicere talem relationem.

Respondeo distinguendo maiorem: verbum, & proles, seu partus formaliter loquendo, ut proles & partus reduplicatiue, nego maiorem, Verbum & proles, seu partus specificatiue, sumendo scilicet prolem & partum pro illa entitate, quæ est proles & partus, concedo maiorem. Et similiter distinguo minorem: proles & partus, ut sic formaliter, & reduplicatiue, concedo; specificatiue, nego minorem, & consequentiam.

103. *Obicies tertio*: si Deus produceret verbum vocale in ore alienius passiuæ tantum se habentis, illud verbum quamuis esset verbum non esset verbum ipsius: ergo similiter quamuis intellectio producta à solo Deo esset verbum, non esset tamen verbum intellectus: ergo ut sit verbum intellectus debet produci ab ipso.

Respondeo negando consequentiam, quia non eodem modo loquendum est de verbo vocali, quo aliquis loquitur alteri, & significat conceptum suum, ac de verbo, quo non significat, sed intelligit, seu concipit aliquid, vnde quantum ad prius requiratur productio, quia lo-

quela, ex communi sensu intelligitur pro manifestatione facta effectiue à loquente; tamen ad secundum id non requiritur.

Hic tamen non obstatibus, si quis vellet contendere, quod verbum significaret non quamcumque intellectiōnem rei, sed intellectiōnem productam ab intelligente, sicut filius significat hominem productum ab alio homine, & partus mentis significat conceptum productum à mente; esset cum illo quæstio tantum de nomine, de qua parum est curandum. Sed conformiter ad hoc dici deberet, quod sicut filius formaliter loquendo dicit filiatiōnem, & materialiter seu connotatiue naturam, in qua fundatur: ita verbum diceret formaliter loquendo productionem ab intellectu, & materialiter, ac connotatiue intellectiōnem, quæ producitur per illam productionem ab intellectu.

QVÆSTIO XI.

Quid sit cognitio intuitiua, & abstractiua?

104. *Vo* genera cognitionum, vnum abstractiua, alterum intuitiua, omnes Theologi, & Philosophi admittunt; cum tamen pro hoc statu non possumus habere in vna potentia vtramque, nam potentia externæ solas habent intuitiuas cognitiones, & potentia internæ solas abstractiuas, ut postea magis apparebit; & hinc oritur difficultas explicandi differentiam vtriusque cognitionis spectantis ad eandem potentiam. Scotus in 2. dist. 3. q. 6. n. 6. asserit cognitionem intuitiuam esse eam quæ cognoscitur res, ut præsens, & existens existentia actuali: abstractiuam vero, quæ est de re secundum quod abstracta à tali præsentia, & existentia.

Circa quam explicationem statim occurrit difficultas, quod possit aliquis cognitione abstractiua cognoscere aliquid esse præsens & existens existentia reali actuali: cognoscimus enim & per fidem, & per cognitionem naturalem ex creaturis Deum existere actualiter, & esse nobis realiter intime præsentem; & tamen secundum omnes non habemus de Deo aliam cognitionem pro hoc statu, quam abstractiuam: sed quando cum sic cognoscimus, cognoscimus ipsum, ut præsentem & existentem, sicut quando cognoscimus parietem affectum esse albedine, cognoscimus ipsum, ut album.

105. *Aliqui* ad hoc dicunt, quando dicitur cognitio intuitiua esse obiecti, ut existentis & præsentis, hoc sic intelligendum, ut sensus sit, quod debeat causari ab ipsomet obiecto, ut existente, & præsentem secundum se, & non à speciebus emendicatis ab aliis rebus; sic autem non cognoscitur Deus à creaturis pro hoc statu.

Sed contra, quia cognitio phantastica coloris causatur à colore, ut præsentem & existentem; & non est cognitio habitata per alienas species, sed per proprias, & tamen est abstractiua: ergo non sufficit prædicta differentia.

Deinde quod causetur cognitio ab obiecto, vel non causetur, perinde prorsus est: nam modo eadem cognitio intuitiua, quæ causatur ab obiecto, causaretur aliunde, non propterea desineret esse intuitiua, & si talis cognitio, qualis dicitur de facto esse abstractiua, causaretur ab obiecto, non desineret esse abstractiua, quia eodem modo vtraque cognitio repræsentarent obiectum, à quocumque causarentur, modo maneret ratio formalis intrinseca earum.

Et hinc etiam impugnatur alius modus explicandi, quo modo cognitio intuitiua debeat esse ab obiecto, ut præsens est, & existens; nempe quatenus debet causari ab ipsomet sine specie: *Impugnatur*, inquam, hoc ex iam dictis, quia si illa cognitio, quæ est intuitiua, causaretur etiam per speciem, modo haberet eandem rationem formalem intrinsecam, quam de facto habet, adhuc esset intuitiua.

Impugnatur præterea, quia visio ocularis est intuitiua, & tamen producitur mediante specie impressa, & non producitur ab obiecto immediate: ergo cognitio intuitiua non excludit concursum speciei impressæ, nec exigit concursum immediatum obiecti visi intuitiue.

Confirmatur